

ЛІТЕРАТУРА:

1. Katsh E. (2001). Online dispute resolution: some lessons from the e-commerce revolution. Northern Kentucky Law Review, 28(4), 810-821.
2. Rabinovich-Einy O, Katsh E (2014) Digital Justice: Reshaping Boundaries in Online Dispute Resolution Environment. Int J Online Dispute Resolut 1: 5–36
3. Zheng J. (2020). Conceptual Settings. In: Online Resolution of E-commerce Disputes. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-54120-0_2

Бабалунга Олесь Михайлович,

аспірант кафедри господарського права і процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП «КОМПЕТЕНЦІЯ КОМПЕТЕНЦІЙ» В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ

Одним з найбільш важливих питань в діяльності міжнародного комерційного арбітражу є питання щодо його компетенції. Слід зазначити, що в юридичній доктрині існують дискусії щодо вірного терміну для окреслення категорії справ, які відносяться на розгляд арбітражу, а саме: «юрисдикція», «арбітрабельність», «підвідомчість» чи «підсудність». Беручи за основу поняття підвідомчість, необхідно підкреслити, що для визначення категорій підвідомчих справ, можна звернутися до національних та міжнародних нормативно-правових документів. Серед них необхідно назвати Конвенцію про визнання і приведення у виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 року, Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж», окремі положення ЦПК та ГПК України та інші. Проаналізувавши їх положення можна дійти висновку, що вони не дають точного переліку справ, які підвідомчі МКАС, а лише визначають ознаки цих відносин (наприклад, спори мають виникати лише під час здійснення зовнішньоторговельної діяльності) та закріплюють коло справ, які належать до виключної юрисдикції національних судів. Отже, відкритим залишається питання, які справи належать до підвідомчості міжнародного комерційного арбітражу. Для відповіді на це питання використовується принцип «компетенція-компетенції», який передбачає, що арбітражні судді самі вирішують чи має арбітраж компетенцію для розгляду відповідного спору.

Аналізуючи природу даного принципу, слід вказати на його основні ознаки. По-перше, арбітражний суд сам вирішує свою компетенцію. По-друге, компетенцію арбітражу можна оскаржити в національному суді. Слід зазначити, що даний принцип закріплений, як на міжнародному рівні, так і в національному законодавстві. В статті 16 Типового закону ЮНСІТРАЛ щодо міжнародного торговельного арбітражу, зазначається що арбітражний суд сам вирішує питання, щодо своєї юрисдикції. Аналогічні положення є і в Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж». Окрім цього, дане положення закріплюється і в регламентах самих арбітражних установ. Для прикладу в ст. 28.2 Регламенту Міжнародного арбітражного центру в Сінгапурі [3] передбачається, що склад арбітражу має право на прийняття рішення щодо своєї підвідомчості. Аналогічна стаття міститься і в Регламенті Міжнародного комерційного арбітражного суду при ТПП України [4], а саме в ч. 1 ст. 5 зазначається, що питання про компетенцію МКАС у конкретній справі вирішується складом Арбітражного суду, який розглядає спір.

Наступною складовою наукового аналізу є питання взаємодії принципу «компетенція-компетенції» з принципом автономії арбітражної угоди. Принцип автономії арбітражної угоди передбачає, що в разі визнання договору недійсним, арбітражна угода вважається дійсною. Так само недійсність арбітражного застереження не тягне за собою недійсність контракту. Аналогічна позиція викладена в рішеннях Верховного Суду. Так, в Постанові від 12 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду по справі № 910/13366/18 [2] зазначив, що принцип автономності арбітражної угоди (*separabiliti*) свідчить, по-перше, що дійсність основного договору в принципі не впливає на дійсність включеної до нього арбітражної угоди і, по-друге, основний договір і арбітражна угода можуть бути підпорядковані різним законам. Така автономність арбітражної угоди дає можливість сторонам спірних правовідносин мати гарантію, що спір буде розглянуто у будь-якому випадку саме арбітражем, оскільки наявність арбітражного застереження унеможливорює звернення до державних судових установ. Взаємодія даних принципів виражається в тому, що арбітражний суд під час розгляду справи, визначає свою підвідомчість відповідно до договору (укладеному між сторонами арбітражного розгляду).

Окремо, слід підкреслити і практичну цінність реалізації даного принципу на території України під час повномасштабної війни з боку РФ. Так, із визнанням РФ країною-терористом (відповідно до Закону України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну»), запровадженням секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до РФ та Республіки Білорусь, арбітражні установи самі визначають чи мають вони розглядати даний конкретний спір чи ні. Для прикладу можна зазначити Рішення Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі № 920/241/19 від 03 березня 2020 року [1]. В даному рішенні була висловлена правова позиція, що визнання договору недійсним через те, що зміст оспорюваного контракту суперечить інтересам держави та суспільства, порушує вимоги рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2017 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», введеного у дію Указом Президента України від 15.05.2017 № 133/2017, належить на розгляд арбітражній установі, оскільки сторони передбачили арбітражне застереження. Хоча дане рішення було прийняте до повномасштабної війни, але правова позиція не змінилася. Отже, вказаною Постановою ВС, визначається доволі широка компетенція арбітражних установ на розгляд, в тому числі, спорів щодо визнання правочину не дійсним як такого, що суперечить публічному порядку, в разі наявності арбітражного застереження в контракті. Слід водночас підкреслити, що за національними судами залишається контроль за арбітражним рішенням на стадії визнання та виконання даного арбітражного рішення на території України, але в загальному можна говорити про проарбітабельну позицію, яка формується в національному правовому полі, що є цілком слушним.

В підсумку, слід зазначити, що принцип «компетенція-компетенції» виступає, гарантією ефективного розгляду спору в арбітражній установі і не допускає можливості зловживати стороною процесуальними правами, коли одночасно подається заява до арбітражу і до національного суду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова Верховного Суду від 03.03.2020 року по справі № 920/241/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88050865>
2. Постанова Верховного Суду від 12.11.2020 року по справі № 910/13366/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92841757>
3. Регламент Міжнародного арбітражного центра в Сінгапуре. URL: https://siac.org.sg/wp-content/uploads/2022/06/SIAC-Rules-2016-Russian-version_Complete.pdf
4. Регламент Міжнародного комерційного арбітражу при Торгово-промисловій палаті України. ICAC. URL: https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Reglament_ICAC_UA_2022.pdf

Зарічанський Григорій Віталійович,

*аспірант кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

У повсякденному житті все частіше доводиться чути такі терміни як «цифрові», «віртуальні», «електронні» або «крипто» активи, а це означає, що віртуальні активи, як і більшість технологій, продовжують еволюціонувати та змінювати суспільні відносини. Наразі ринок віртуальних активів у нашій державі фактично є сформованим та існує більше п'яти років, але й досі не належним чином не врегульований. В учасників ринку віртуальних активів відсутні механізми захисту своїх прав, а держава, в свою чергу, не отримує ніяких податкових надходжень від функціонування цієї галузі економіки поза межами правового поля. За таких умов вкрай складним є здійснення державою та суб'єктами первинного фінансового моніторингу заходів щодо боротьби з легалізацією коштів, здобутих злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення [1]. Зазначене підтверджує нагальність закріплення правового статусу віртуальних активів на законодавчому рівні, а також врегулювання відносин, пов'язаних з використанням віртуальних активів у сфері господарювання.